

مدل‌یابی اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران

زهره فلاحی^۱

رویا کوچک‌انتظار^۲

زهره صادقی افجه^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی مدل‌یابی اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران انجام شد. طرح پژوهش مقطعی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش دانش‌آموزان متوسطه دوره دوم متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. نمونه پژوهش ۴۹۵ نفر برآورد که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های اعتماد اجتماعی (صفاری‌نیا و شریف، ۱۳۹۲)، هوش اجتماعی (تت، ۲۰۰۸)، هویت اجتماعی (صفاری‌نیا و روشن، ۱۳۹۰) و انزوای اجتماعی (مدرسی‌یزدی و همکاران، ۱۳۹۶) استفاده شد. داده‌ها با روش‌های ضرایب همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS-۱۹ و PLS تحلیل شدند. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از برآزش مناسب مدل اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه بود. همچنین، دیگر یافته‌ها نشان داد که هوش اجتماعی و هویت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه اثر مثبت و معنادار و انزوای اجتماعی بر اعتماد اجتماعی آنان اثر منفی و معنادار داشت ($P < 0/001$). با توجه به نتایج پژوهش حاضر، برنامه‌ریزی برای بهبود اعتماد اجتماعی از طریق افزایش هوش اجتماعی و هویت اجتماعی و کاهش انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ضروری است. برای این منظور متخصصان و برنامه‌ریزان درسی می‌توانند محتوایی جهت بهبود اعتماد اجتماعی در درس مطالعات اجتماعی و دیگر درس‌های مرتبط بگجانند و روانشناسان و مشاوران مدارس نیز از طریق کارگاه‌های آموزشی اقدام به ارتقای اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه از طریق افزایش هوش اجتماعی و هویت اجتماعی و کاهش انزوای اجتماعی کنند.

واژه‌های کلیدی: اعتماد اجتماعی، هوش اجتماعی، هویت اجتماعی، انزوای اجتماعی

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. استادیار، گروه روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) royakentezar@yahoo.com
۳. استادیار، گروه روانشناسی، واحد ورامین، دانشگاه آزاد اسلامی، ورامین، ایران

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و برای زندگی در جامعه نیاز به ارتباط با انسان‌های دیگر دارد که پایه و اساس این ارتباط، اعتماد است (جلالیان بخشنده، قاسمی و ایمان، ۱۳۹۷). اعتماد اجتماعی^۱ یکی از مهم‌ترین مولفه‌های سرمایه اجتماعی است که بر تمام جنبه‌های زندگی انسان تاثیر می‌گذارد و زندگی اجتماعی را ممکن و آسان می‌سازد (پارلسکا، هرمان و مابهوف^۲، ۲۰۲۰). اعتماد به معنای انتظاری است که در درون یک اجتماع از رفتارهای روزمره مبتنی بر ارزش‌ها و هنجارهای مشترک ناشی می‌شود و اعتماد اجتماعی به معنای انتظار و باوری است که اعضای جامعه از یکدیگر دارند (دی و سترستن^۳، ۲۰۱۸). اعتماد اجتماعی از تجارب با مراقبان در کودکی تحول می‌یابد و در نوجوانی شکل می‌گیرد و این سازه زمینه مشارکت، همکاری و اتحاد میان اعضای گروه یا جامعه را فراهم کرده، فعالیت‌های داوطلبانه، نوآورانه و خلاقانه را برانگیخته، افراد را به تحرک در کارهای جمعی تشویق کرده و باعث تسهیل کنش‌ها و تعامل‌های اجتماعی می‌شود (کینگ، فیلک، باین، کلرکس و نیتل^۴، ۲۰۱۹).

یکی از عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی، هوش اجتماعی^۵ است (یاماگیشی^۶، ۲۰۱۱) که به معنای توانایی افراد برای درک، ارتباط و تعامل موثر با دیگران می‌باشد. به عبارت دیگر، هوش اجتماعی درک بهتر از روابط بین انسان‌ها، احساس‌ها، اندیشه‌ها و رفتارها است (براون، راتاجسکا، هیوگز، فیشرمن، هیورتا و چابریس^۷، ۲۰۱۹). این سازه باعث انجام وظایف و تکالیف بین‌فردی به صورت مناسب و خردمندانه می‌شود و به افراد اجازه می‌دهد تا رفتار مناسبی جهت دستیابی به اهداف خود داشته باشند (سیدیتا و چیلا^۸، ۲۰۱۷). افراد دارای هوش اجتماعی بالا می‌توانند با دیگران راحت‌تر ارتباط برقرار سازند، بازخوردها، واکنش‌ها و احساس‌های دیگران را به سرعت دریافت می‌کنند، در حل مسائل بین‌فردی موفق‌تر هستند، توانایی بالای در مدیریت و رهبری دارند و بیشتر از راهبردهای مقابله‌ای سازگار استفاده می‌کنند (مک‌دونالد و پیرسون^۹، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش‌ها حاکی از اثر معنادار هوش اجتماعی بر اعتماد اجتماعی هستند. برای مثال نتایج پژوهش یاماگیشی (۲۰۱۱) نشان داد که هوش اجتماعی بر اعتماد و مولفه‌های آن از جمله اعتماد اجتماعی اثر معنادار مثبت داشت. ابراهیم‌پور و باهنر (۱۳۹۵) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که هوش اجتماعی مدیران نقش موثری در افزایش اعتماد کارکنان و مشتریان داشت.

یکی دیگر از عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی، هویت اجتماعی^{۱۰} است (ژین، ژین و لین^{۱۱}، ۲۰۱۶) که به معنای تعریف فرد از خودش بر مبنای عضویت در گروه‌های اجتماعی می‌باشد (ترمن^{۱۲}، ۲۰۲۰).

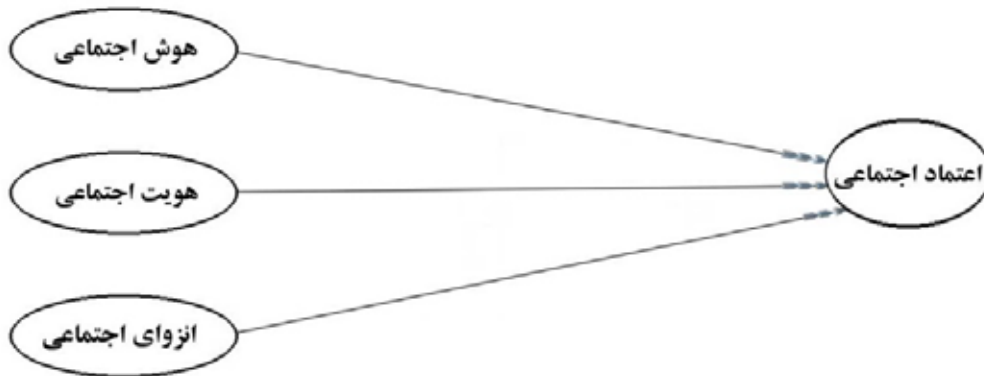
1. social trust
2. Parasca, Hermann & Mubhoff
3. Day & Settersten
4. King, Fielke, Bayne, Klerkx & Nettle
5. social intelligence
6. Yamagishi
7. Brown, Ratajska, Hughes, Fishman, Huerta & Chabris
8. Seidita & Chella
9. McDonald & Pearson
10. social identity
11. Xin, Xin & Lin
12. Terman

هویت‌یابی یکی از مهم‌ترین نیازهای افراد در جامعه کنونی است که در کنش متقابل با دیگران ایجاد و پیوسته در جریان و طول زندگی تغییر می‌کند (لیو، توماس و هیگز^۱، ۲۰۱۹). هویت اجتماعی به‌عنوان یکی از نیازهای روانی-اجتماعی و پیش‌نیاز هرگونه زندگی اجتماعی است که فرصت و امکان برقراری ارتباط پایدار و بامعنا روانشناختی با دیگران را فراهم می‌آورد (گانگادهاران، گروسمن، مول و ویسی^۲، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش‌ها حاکی از اثر معنادار هویت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی هستند. برای مثال نتایج پژوهش ژین و همکاران (۲۰۱۶) نشان داد که اعتماد اجتماعی اثر معناداری بر اعتماد بین‌فردی و بین‌گروهی داشت. کیانی و نجفی (۱۳۹۷) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که هویت اجتماعی و اعتماد اجتماعی رابطه معناداری داشتند. در پژوهشی دیگر شیبانی و احمدپور (۱۳۹۶) گزارش کردند که هویت اجتماعی با سرمایه اجتماعی و ابعاد آن از جمله اعتماد رابطه معنادار داشت.

یکی دیگر از عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی، انزوای اجتماعی^۳ است (اسمیت و روزن^۴، ۲۰۰۹) که به معنای ناتوانی یا ضعف در برقراری و حفظ روابط رضایت‌بخش با دیگران می‌باشد و باعث تجربه احساس خلأ، غمگینی، عدم تعلق و محرومیت می‌شود (وایت، شنسا، سیدانی، کولدیتز و پریماک^۵، ۲۰۱۸). چنین افرادی معمولاً در مقابل انتقاد دیگران حالت دفاعی به خود می‌گیرند و از این طریق دیگران را ناکام و از خود دور می‌نمایند (چن و ژو^۶، ۲۰۲۰). انزوای اجتماعی به زندگی بدون مصاحبت و همنشینی با دیگران، عدم وجود افراد مهم در زندگی، نداشتن مناسبات مشترک با دیگران، حرکت تدریجی به سمت دوره‌های بحران و گسست در شبکه روابط اجتماعی اشاره دارد (اسمیت، توهی و اسمیت^۷، ۲۰۲۰). نتایج پژوهش‌ها حاکی از اثر معنادار انزوای اجتماعی بر اعتماد اجتماعی هستند. برای مثال نتایج پژوهش اسمیت و روزن (۲۰۰۹) نشان داد که بین انزوای، عدم اعتماد و حمایت اجتماعی رابطه معناداری وجود داشت. حقیقتیان (۱۳۹۲) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که اعتماد اجتماعی با انزوای اجتماعی رابطه معناداری منفی داشت. در پژوهشی دیگر طالبی و برزگری دهج (۱۳۹۱) گزارش کردند که اعتماد اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه معنادار معکوس داشتند.

دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه آینده‌سازان جامعه هستند و اعتماد اجتماعی آنان می‌تواند نقش موثری در بروز توانمندی‌های آنها در جهت رشد و توسعه جامعه داشته باشد. بنابراین، بررسی اعتماد اجتماعی متغیر مهمی است و برای ارتقای آن، ابتدا باید عوامل موثر بر آن را شناسایی و سپس راهکارهایی برای بهبود آنها طراحی و اجر کرد. بر اساس بررسی‌های پژوهشگر از عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی که کمتر اثر آنها بررسی شده می‌توان به هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی اشاره کرد. بدون شک با شناسایی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی می‌توان گام موثری در جهت طراحی برنامه‌های کارآمد و کاربردی در جهت بهبود آن برداشت. در نتیجه، پژوهش حاضر با هدف بررسی مدل‌یابی اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران انجام شد. پس، در شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش گزارش شده است.

1. Liu, Thomas & Higgs
2. Gangadharan, Grossman, Molle & Vecchi
3. social isolation
4. Smith & Rosen
5. Whaite, Shensa, Sidani, Colditz & Primack
6. Chen & Zhou
7. Smith, Twohy & Smith

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

طرح پژوهش مقطعی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش دانش آموزان متوسطه دوره دوم متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. نمونه پژوهش ۴۹۵ نفر برآورد که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه بر اساس نظر هومن (۱۳۹۵) در پژوهش‌های معادلات ساختاری طبق فرمول $n > Q_{15} < Q_{15}$ محاسبه می‌شود که در این فرمول n همان حجم نمونه و Q تعداد گویه‌های کل ابزارها است. با توجه به اینکه در پژوهش حاضر ۹۹ گویه وجود داشت، لذا حجم نمونه ۴۹۵ نفر محاسبه شد. در این روش نمونه‌گیری ابتدا شهر تهران به پنج بخش شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم و از هر بخش دو مدرسه (یکی دخترانه و یکی پسرانه) یعنی جمعاً ۱۰ مدرسه انتخاب شد و سپس از هر مدرسه تعداد سه کلاس در پایه‌های مختلف انتخاب و دانش‌آموزان کلاس‌ها به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و به ابزارهای زیر پاسخ دادند.

پرسشنامه اعتماد اجتماعی: پرسشنامه اعتماد اجتماعی توسط صفاری‌نیا و شریف در سال ۱۳۹۲ ساخته شد. این ابزار دارای ۲۵ گویه است که بر اساس مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالف تا ۵=کاملاً موافق) نمره‌گذاری می‌شود. پس دامنه نمرات بین ۱۲۵-۲۵ و نمره بالاتر حاکی از اعتماد اجتماعی بیشتر است. آنان روایی سازه ابزار را با روش تحلیل عاملی تایید و پایایی آن را با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ گزارش کردند. در پژوهش حاضر مقدار پایایی با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ بدست آمد.

پرسشنامه هوش اجتماعی: پرسشنامه اعتماد اجتماعی توسط تت^۳ در سال ۲۰۰۸ ساخته شد. این ابزار دارای ۴۵ گویه است که به صورت بله (۱) و خیر (۰) نمره‌گذاری می‌شود. در نسخه ایرانی تعداد ۹ گویه حذف شد، پس دامنه نمرات بین ۳۶-۰ و نمره بالاتر حاکی از هوش اجتماعی بیشتر است. وی روایی صوری ابزار را تایید و پایایی آن را با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ گزارش کردند (به نقل از صفاری‌نیا، سلگی و توکلی، ۱۳۹۰). صفاری‌نیا و همکاران (۱۳۹۰) روایی همگرایی ابزار را با پرسشنامه هوش هیجانی تایید و پایایی آن را با روش‌های دونیمه‌کردن ۰/۷۶ و بازآزمایی ۰/۷۵ گزارش کردند. در

1. social trust questionnaire
2. social intelligence questionnaire
3. Tet

پژوهش حاضر مقدار پایایی با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ بدست آمد. پرسشنامه هویت اجتماعی! پرسشنامه هویت اجتماعی توسط صفاری‌نیا و روشن در سال ۱۳۹۰ ساخته شد. این ابزار دارای ۲۰ گویه است که بر اساس مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالف تا ۵=کاملاً موافق) نمره‌گذاری می‌شود. پس دامنه نمرات بین ۱۰۰-۲۰ و نمره بالاتر حاکی از هویت اجتماعی بیشتر است. آنان علاوه بر تایید روایی صوری، روایی سازه ابزار را با روش تحلیل عاملی تایید و پایایی آن را با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴ گزارش کردند (به نقل از صفاری‌نیا، آقاییوسفی و مصطفائی، ۱۳۹۳). در پژوهش حاضر مقدار پایایی با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۶ بدست آمد.

پرسشنامه انزوای اجتماعی^۲: پرسشنامه انزوای اجتماعی توسط مدرسی یزدی، فرهمند و افشانی در سال ۱۳۹۶ ساخته شد. این ابزار دارای ۱۸ گویه است که بر اساس مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (۱=بسیار کم تا ۵=بسیار زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. پس دامنه نمرات بین ۹۰-۱۸ و نمره بالاتر حاکی از انزوای اجتماعی بیشتر است. آنان روایی سازه ابزار را با روش تحلیل عاملی تایید و پایایی آن را با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ گزارش کردند. در پژوهش حاضر مقدار پایایی با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷ بدست آمد.

داده‌ها با روش‌های ضرایب همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS-۱۹ و PLS تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش شرکت‌کنندگان ۴۹۵ دانش‌آموز دوره دوم متوسطه بودند که از میان آنها ۲۴۸ نفر پسر (۵۰/۱۰٪) و ۲۴۷ نفر دختر (۴۹/۹۰٪) شرکت داشتند. در جدول ۱ نتایج میانگین، انحراف معیار، کجی و کشیدگی اعتماد اجتماعی، هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه گزارش شده است.

جدول ۱. نتایج میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

متغیرها	زیرمقیاس‌ها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
اعتماد اجتماعی	کل ابزار	۸۱/۸۸	۹/۳۵	-۰/۴۸	۱/۹۳
	رفتار مبتنی بر اعتماد	۱۶/۷۷	۲/۸۰	-۰/۳۷	۱/۱۰
	تمایلات همکاری‌جویانه	۱۸/۵۹	۲/۸۶	-۰/۷۰	۱/۸۵
	صراحت	۱۶/۷۴	۲/۴۲	-۰/۱۶	۱/۶۵
	صداقت	۱۵/۶۳	۲/۳۸	-۰/۲۲	۰/۷۶
	اطمینان	۱۴/۱۵	۲/۷۶	-۰/۱۷	۰/۲۱
	کل ابزار	۲۲/۹۵	۴/۶۰	۰/۸۶	۱/۰۳
هوش اجتماعی					

1. social identity questionnaire
2. social isolation questionnaire

متغیرها	زیرمقیاس‌ها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
هویت اجتماعی	کل ابزار	۶۵/۴۶	۹/۱۱	۰/۲۷	۱/۳۴
	فردی	۳۱/۶۳	۴/۲۲	۰/۲۲	۱/۱۵
	جمعی	۳۳/۸۳	۷/۳۸	۰/۳۸	۱/۵۹
انزوای اجتماعی	کل ابزار	۵۱/۲۷	۶/۳۴	۰/۲۱	۱/۱۵
	تنهایی	۱۴/۹۲	۳/۵۷	۰/۳۶	۰/۶۶
	عجز	۹/۴۴	۳/۸۲	۰/۵۰	-۰/۵۳
	یأس اجتماعی	۱۳/۴۷	۳/۰۵	۰/۳۶	۰/۳۲
	کاهش تحمل اجتماعی	۱۳/۴۴	۳/۰۱	-۰/۰۸	-۰/۱۴

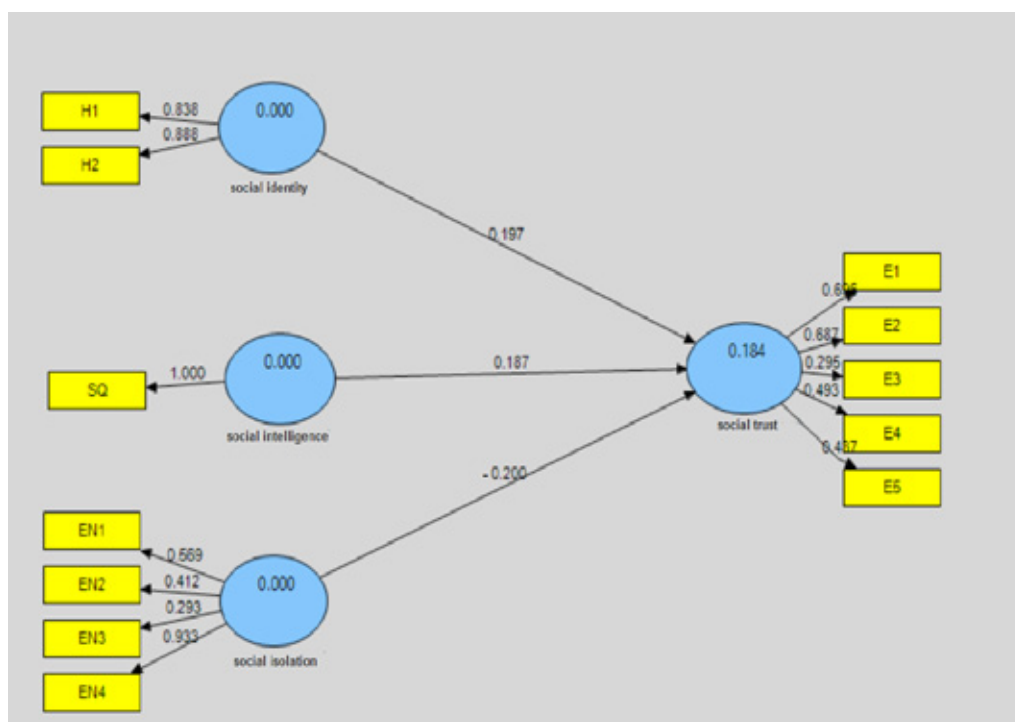
نتایج جدول ۱ نشان داد که فرض نرمالیتی متغیرها به دلیل قرار داشتن مقادیر کجی و کشیدگی در دامنه +۲ تا -۲ تایید شد. در جدول ۲ ضرایب همبستگی اعتماد اجتماعی، هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه گزارش شده است.

جدول ۲. نتایج ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

متغیرها	هوش اجتماعی	هویت اجتماعی	انزوای اجتماعی	اعتماد اجتماعی
هوش اجتماعی	۱			
هویت اجتماعی	۰/۴۲**	۱		
انزوای اجتماعی	-۰/۲۶**	-۰/۲۷**	۱	
اعتماد اجتماعی	۰/۳۲**	۰/۳۳**	-۰/۳۰**	۱

** $P < 0.01$

نتایج جدول ۲ نشان داد که اعتماد اجتماعی، هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه رابطه معنادار داشتند ($P < 0.01$). بنابراین، شرط اول انجام معادلات ساختاری یعنی داشتن همبستگی بین متغیرها تایید شد. شرط نرمالیتی هم بر اساس مقادیر کجی و کشیدگی تایید شد (جدول ۱). پس، استفاده از روش تحلیل مدل‌یابی معادلات ساختاری مجاز است. نتایج شاخص‌های برازندگی مدل نشان داد که مقدار شاخص Q^2 برابر ۰/۰۶ بود که به دلیل مثبت و بالاتر از صفر بودن و مقدار شاخص GOF برابر ۰/۴۰ بود که به دلیل بالاتر از ۰/۳۶ بودن حاکی از برازش مناسب مدل بودند. در شکل ۲ و جدول ۳ نتایج مدل‌یابی اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه گزارش شده است.

شکل ۲. نتایج مدل پژوهش به همراه ضرایب استاندارد مسیرها در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

جدول ۳. نتایج اثرهای پژوهش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	ضرایب استاندارد	آماره t	P-value
هوش اجتماعی	اعتماد اجتماعی	۰/۱۸۷	۴/۱۸	۰/۰۰۱
هویت اجتماعی	اعتماد اجتماعی	۰/۱۹۷	۳/۷۴	۰/۰۰۱
انزوای اجتماعی	اعتماد اجتماعی	-۰/۲۰۰	-۴/۲۳	۰/۰۰۱

نتایج شکل ۲ و جدول ۳ نشان داد که هوش اجتماعی و هویت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه اثر مثبت و معنادار و انزوای اجتماعی بر اعتماد اجتماعی آنان اثر منفی و معنادار داشت ($P < ۰/۰۰۱$).

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نقش اعتماد اجتماعی در شکوفایی استعدادها و اهمیت آن در رشد و توسعه کشورها، پژوهش حاضر با هدف بررسی مدلیابی اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران انجام شد. نتایج این مطالعه نشان داد که هوش اجتماعی بر اعتماد اجتماعی اثر مثبت و معنادار داشت که

این نتیجه با نتایج پژوهش‌های یاماگیشی (۲۰۱۱) و ابراهیم‌پور و باهنر (۱۳۹۵) همسو بود. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که هوش اجتماعی دارای مولفه‌ها و کارکردهای مطلوب و سازنده‌ای در روابط اجتماعی است که باعث تقویت اعتماد و رابطه بین‌فردی می‌شود. هوش اجتماعی دارای یک مولفه قوی به نام آگاهی اجتماعی است و افراد دارای آگاهی اجتماعی قادر به انجام اقدامات مناسب در محیط‌های اجتماعی هستند، در برابر رفتارهای دیگران، واکنش و رفتار منطقی نشان می‌دهند. به عبارت دیگر، افرادی دارای آگاهی و هوش اجتماعی می‌دانند چه چیز باید بگویند و چگونه رفتار کنند. پس، هوش اجتماعی به توانایی درک دیگران، عمل و رفتار هوشمندانه و زیرکانه در روابط با دیگران و بکارگیری آن در تعاملات اجتماعی سازگار اشاره دارد. امروزه این سازه یکی از توانایی‌های ضروری برای افراد به منظور ارتباط، درک و تعامل موثر با دیگران محسوب می‌شود. نکته مهم دیگر اینکه هوش اجتماعی دارای مولفه‌های ادراکی، تحلیلی، شناختی و رفتاری است که در تحلیل رفتارهای دیگران جهت انجام رفتارهای مناسب نقش مهمی دارد. چون که این سازه شامل توانایی شناسایی انگیزه‌ها و تله‌های شناختی مربوط به افراد دیگر است و چنین افرادی قادر به تولید رفتار کافی برای بدست آوردن و رسیدن به اهداف اجتماعی خود هستند. برای مثال افراد دارای هوش اجتماعی بالا در موقعیت‌های متضاد معمولاً در دستیابی به یک راه حل مسالمت‌آمیز موفق‌تر هستند و از خود رفتارهای مناسب، منسجم و باثبات نشان می‌دهند. در نتیجه، هوش اجتماعی می‌تواند از طریق فرایندهای توضیح داده شده باعث افزایش عدالت اجتماعی شود.

همچنین، نتایج این مطالعه نشان داد که هویت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی اثر مثبت و معنادار داشت که این نتیجه با نتایج پژوهش‌های ژین و همکاران (۲۰۱۶)، کیانی و نجفی (۱۳۹۷) و شیبانی و احمدپور (۱۳۹۶) همسو بود. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که افراد دارای هویت اجتماعی قوی، ارتباطات اجتماعی بیشتری دارند، قدرت و توانمندی بیشتری در خود احساس کرده، به دلیل تعامل با جامعه و کسب شناخت و آگاهی لازم ترس و استرس کمتر و اعتماد بیشتری دارند. در مقابل، افراد دارای هویت اجتماعی ضعیف به دلیل ترس از حضور در جامعه و عدم شناخت جامعه و شاید احساس ناتوانی خود در مقابل مشکلات احتمالی احساس اعتماد کمتری دارند. نکته مهم دیگر اینکه هویت سرچشمه معنا و تجربه برای افراد است و هر فرد می‌تواند یک یا چند هویت داشته باشد، اما وجود هویت‌های همگون و منسجم در جامعه بستر مناسب برای اعتماد اجتماعی را فراهم می‌آورد. پس هویت اجتماعی احساس تعلق و همبستگی به جامعه است؛ به طوری که فرد خود را در مقابل معیارها و ارزش‌های جامعه متعهد و مکلف بداند و در امور مختلف مشارکت کند و در مواقع بحرانی سرنوشت جامعه و غلبه بر بحران برای او مهم باشد. در نتیجه، هویت اجتماعی می‌تواند نقش موثری در افزایش اعتماد اجتماعی داشته باشد.

علاوه بر آن، نتایج این مطالعه نشان داد که انزوای اجتماعی بر اعتماد اجتماعی اثر منفی و معنادار داشت که این نتیجه با نتایج پژوهش‌های اسمیت و روزن (۲۰۰۹)، حقیقتیان (۱۳۹۲) و طالبی و برزگری دهج (۱۳۹۱) همسو بود. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که ویژگی عمده افراد دچار انزوای اجتماعی این است که سعی می‌کنند فاصله بین خود و دیگران را حفظ کنند و به همین دلیل حساری بین خود و دیگران می‌کشند. پس، بین آنان با دیگران و جامعه یک بیگانگی اجتماعی و گسیختگی روابط اتفاق می‌افتد. یکی از ویژگی‌های مهم افراد منزوی افزایش سوءظن و کاهش اعتماد است که این امر تاثیر فزاینده‌ای بر کاهش روابط و پیوندهای عاطفی و اجتماعی می‌گذارد. به عبارت دیگر، انزوای

اجتماعی از طریق افزایش سوءظن باعث کاهش روابط اجتماعی و افزایش بی‌اعتمادی (کاهش اعتماد اجتماعی) می‌شود. در نتیجه، با توجه به مفاهیم ذکر شده انزوای اجتماعی می‌تواند باعث کاهش عدالت اجتماعی شود.

از محدودیت‌ها مهم می‌توان به استفاده از ابزارهای خودگزارش‌دهی، مقطعی بودن پژوهش، همکاری پایین برخی مدارس و دانش‌آموزان و محدود شدن جامعه پژوهش به دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران اشاره کرد. انجام این پژوهش بر روی دانش‌آموزان سایر دوره‌ها و دانشجویان می‌تواند پیشنهاد پژوهشی مناسبی باشد. به‌عنوان پیشنهادهای دیگر می‌توان به استفاده از مصاحبه جهت جمع‌آوری داده و تلاش برای آموزش و ارتقای هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و کاهش انزوای اجتماعی و بررسی تاثیر آنها بر عدالت اجتماعی اشاره کرد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر، برنامه‌ریزی برای بهبود اعتماد اجتماعی از طریق افزایش هوش اجتماعی و هویت اجتماعی و کاهش انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ضروری است. برای این منظور متخصصان و برنامه‌ریزان درسی می‌توانند محتواهایی جهت بهبود اعتماد اجتماعی در درس مطالعات اجتماعی و دیگر درس‌های مرتبط بگجانند و روانشناسان و مشاوران مدارس نیز از طریق کارگاه‌های آموزشی اقدام به ارتقای اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه از طریق افزایش هوش اجتماعی و هویت اجتماعی و کاهش انزوای اجتماعی کنند.

منابع

- ابراهیم‌پور، حبیب و باهنر، فاطمه. (۱۳۹۵). بررسی نقش هویت اجتماعی مدیران در اعتماد سازمانی. کنفرانس بین‌المللی نخبگان، تهران، ۱۹۹-۱۸۵.
- جلائیان بخشنده، وجهیه؛ قاسمی، وحید و ایمان، محمدتقی. (۱۳۹۷). تبیین جامعه‌شناختی رابطه اعتماد اجتماعی و مدارای اجتماعی مبتنی بر نظریه ساختاربندی گیدنز. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۴(۱۲)، ۳۲-۷.
- حقیقتیان، منصور. (۱۳۹۲). عوامل اجتماعی موثر بر انزوای اجتماعی جوانان (مورد مطالعه: شهر اصفهان). مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۵(۴)، ۸۷-۹۸.
- شیبانی، ملیحه و احمدپور، خسرو. (۱۳۹۶). رابطه بین سرمایه اجتماعی و هویت اجتماعی شهروندان رشت. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۷(۶۶)، ۲۵۵-۲۸۹.
- صفاری‌نیا، مجید؛ آقاییوسفی، علیرضا و مصطفائی، علی. (۱۳۹۳). رابطه مولفه‌های سهل‌انگاری اجتماعی و هویت اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانشجویان. دوفصلنامه شناخت اجتماعی، ۳(۲)، ۱۲۳-۱۳۴.
- صفاری‌نیا، مجید؛ سلگی، زهرا و توکلی، سوده. (۱۳۹۰). بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه هوش اجتماعی در دانشجویان دانشگاه‌های استان کرمانشاه. مجله پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱(۳)، ۵۷-۷۰.
- صفاری‌نیا، مجید و شریف، نسیم. (۱۳۹۲). ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه اعتماد اجتماعی. مجله پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۳(۱۱)، ۴۷-۵۹.
- طالبی، ابوتراب و برزگری دهج، راضیه. (۱۳۹۱). بررسی چگونگی اعتماد و کناره‌گیری اجتماعی در میان دانشجویان. مجله برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۳(۱۱)، ۱۳۱-۱۸۲.
- کیانی، مژده و نجفی، سیامک. (۱۳۹۷). اعتماد اجتماعی و هویت اجتماعی؛ بازاندیشی در هویت

اجتماعی زنان تحصیل کرده مورد مطالعه دانشگاه تبریز. فصلنامه زن و جامعه، ۹(۲)، ۲۷۵-۲۹۲.
 مدرس‌ی یزدی، فائزه‌السادات؛ فرهمند، مهناز و افشانی، علیرضا. (۱۳۹۶). بررسی انزوای اجتماعی دختران مجرد و عوامل فرهنگی اجتماعی موثر بر آن (مطالعه دختران مجرد بالای ۳۰ سال شهر یزد). مجله مسائل اجتماعی ایران، ۸(۱)، ۱۲۱-۱۴۴.
 هومن، حیدرعلی. (۱۳۹۵). مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل. تهران: انتشارات سمت.

- Brown, M. I., Ratajska, A., Hughes, S. L., Fishman, J. B., Huerta, E., & Chabris, C. F. (2019). The social shapes test: A new measure of social intelligence, mentalizing, and theory of mind. *Personality and Individual Differences*, 143, 107-117.
- Chen, L., & Zhou, R. (2020). Does self-reported hearing difficulty decrease older adults' cognitive and physical functioning? The mediating role of social isolation. *Maturitas*, 141, 53-58.
- Day, J. K., & Settersten, R. A. (2018). Less trusting and connected? Social trust and social integration among young adults during the recession. *Advances in Life Course Research*, 37, 57-68.
- Gangadharan, L., Grossman, P. J., Molle, M. K., & Vecchi, J. (2019). Impact of social identity and inequality on antisocial behavior. *European Economic Review*, 119, 199-215.
- King, B., Fielke, S., Bayne, K., Klerkx, L., & Nettle, R. (2019). Navigating shades of social capital and trust to leverage opportunities for rural innovation. *Journal of Rural Studies*, 68, 123-134.
- Liu, J., Thomas, J. M., & Higgs, S. (2019). The relationship between social identity, descriptive social norms and eating intentions and behaviors. *Journal of Experimental Social Psychology*, 82, 217-230.
- McDonald, K. R., & Pearson, J. M. (2019). Cognitive bots and algorithmic humans: toward a shared understanding of social intelligence. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 29, 55-62.
- Parlasca, M. C., Hermann, D., & Mubhoff, O. (2020). Can mobile phones build social trust? Insights from rural Kenya. *Journal of Rural Studies*, 79, 345-360.
- Seidita, V., & Chella, A. (2017). Representing social intelligence: An agent-based modeling application. *Biologically Inspired Cognitive Architectures*, 22, 35-43.
- Smith, B. M., Twohy, A. J., & Smith, G. S. (2020). Psychological inflexibility and intolerance of uncertainty moderate the relationship between social isolation and mental health outcomes during COVID-19. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 18, 162-174.
- Smith, M. L., & Rosen, D. (2009). Mistrust and self-isolation: Barriers to social support for older adult methadone clients. *Journal of Gerontological Social Work*, 52(7), 653-667.
- Terman, A. R. (2020). Social identities, place, mobility, and belonging: Intersectional experiences of college-educated youth. *Journal of Rural Studies*, 77, 21-32.
- Whaite, E. O., Shensa, A., Sidani, J. E., Colditz, J. B., & Primack, B. A. (2018). Social media use, personality characteristics, and social isolation among young adults in the

-
- United States. *Personality and Individual Differences*, 124, 45-50.
- Xin, S., Xin, Z., & Lin, C. (2016). Effects of trustors' social identity complexity on interpersonal and intergroup trust. *European Journal of Social Psychology*, 46(4), 428-440.
- Yamagishi, T. (2011). Trust and Social Intelligence. 5th International Conference on Trust Management (TM), Denmark: Copenhagen, 17-18.